

Припрему ове свеске суфинансирало је Министарство просвете,
науке и технолошког развоја Републике Србије.

Главни и одговорни уредник Проф. др Драган Танчић

Уређивачки и редакцијски одбор

Проф. др Wolfgang Rohrbach, академик, Беч
Проф. др Татьяна Сеньюшкина, Симферопол
Проф. др Андрей Мохов, Севастопол
Проф. др Наталија Николаевна Муравјева, Ростов-на-Дону
Проф. др Екатерина Ентина, Москва
Проф. др Шак Б. Ханиш, Сан Дијего
Проф. др Франсис Корблен, Париз
Проф. др Геновева Пушкас, Женева
Проф. др Луј де Сосир, Нојшател
Проф. др Фредерик Тортера, Монпелје
Проф. др Киара Мелоне, Верона
Проф. др Филип Васершайд, Берлин
Доц. др Стефан Анчев, Велико Трново
Доц. др Тодор Галунов, Велико Трново
Проф. др Недељко Станковић, Тузла
Проф. др Мирко Томасовић, Фоча
Проф. др Марко Атагић
Проф. емеритус др Живота Радосављевић
Проф. др Драган Танчић
Проф. др Миодраг Гордић
Проф. др Обрад Стевановић
Проф. др Љиљана Марковић
Проф. др Снежана Гудурић
Проф. др Тијана Ашић
Проф. др Бошко Сувајдџић
Доц. др Милица Јотов
Проф. др Урош Шуваковић
Проф. др Тодор Росић
Проф. др Далибор Елезовић
Проф. др Јасмина Новокмет
Проф. др Оља Арсенијевић
Проф. др Весна Минић
Проф. др Голуб Јашовић
Проф. др Здравко Делетић
Доц. др Александар Мартиновић
Доц. др Јелена Пртљага
Др Јасмина Ахметагић
Др Драгана Јањић
Др Срђан Словић
Др Иван Бечић
Др Весна Зарковић
Др Ивана Женарју Рајовић
Др Далибор Велојић
Др Марија Јефтимијевић Михајловић
Др Мирјана Бечејски
Др Гордан Бојковић
Др Александар Павловић
Др Ана Мумовић
Др Бојан Шево
Др Звездана Елезовић
Др Ана Стишовић Миловановић
Др Ена Мирковић
Др Јован Симјановић
Др Петар Ристановић

Лектори

Др Јелена Војиновић Костић
Мунуба Дрековић

Издавач

Институт за српску културу, Приштина – Лепосавић
e-mail institut.skr@gmail.com

УДК 008

Компјутерска обрада и шtamпа GID „Pi-press“, Пирот

Тираж 100

Сви чланци објављени у часопису *Баштина* су рецензирани.

Вињета на корицама

Призренско четворојеванђеље, јеванђелист Марко

Дизајн насловне стране Петар Ђуза

Editor-in-chief Professor Dragan Tančić, PhD

Editorial Board

Professor Wolfgang Rohrbach, PhD, academician, Vienna
Professor Tatyana Senyoshkina, PhD, Simferopol
Professor Andrey Mokhov, PhD, Sevastopol
Professor Nataliya Nikolaevna Muravyeva, PhD, Rostov-on-Don
Professor Ekaterina Entina, PhD, Moscow
Professor Shak B. Hanish, PhD, San Diego
Professor Francis Corblin, PhD, Paris
Professor Genoveva Puskas, PhD, Genève
Professor Louis de Saussure, PhD, Neuchâtel
Professor Frédéric Tarterat, PhD, Montpellier
Professor Chiara Melone, PhD, Verona
Professor Philipp Wasserscheid, PhD, Berlin
Assistant Professor Stefan Ančev PhD, Veliko Trnovo
Assistant Professor Todor Galunov, PhD, Veliko Trnovo
Professor Nedeljko Stanković, PhD, Tuzla
Professor Mirko Tomasović, PhD, Foča
Professor Marko Atagić, PhD
Professor Emeritus Života Radosavljević, PhD
Professor Dragan Tančić, PhD
Professor Miodrag Gordić, PhD
Professor Obrad Stevanović, PhD
Professor Ljiljana Marković, PhD
Professor Snežana Gudurić, PhD
Professor Tijana Ašić, PhD
Professor Boško Suvajdžić, PhD
Assistant Professor Milica Jotov, PhD
Professor Uroš Šuvaković, PhD
Professor Tiodor Rosić, PhD
Professor Dalibor Elezović, PhD
Professor Jasmina Novokmet, PhD
Professor Olja Arsenijević, PhD
Professor Vesna Minić, PhD
Professor Golub Jašović, PhD
Professor Zdravko Deletić, PhD
Assistant Professor Aleksandar Martinović, PhD
Assistant Professor Jelena Prtljaga, PhD
Jasmina Ahmetagić, PhD
Dragana Janjić, PhD
Srđan Slović, PhD
Ivan Becić, PhD
Vesna Zarković, PhD
Ivana Zenařju Rajović, PhD
Dalibor Velojić, PhD
Marija Jeftimijević Mihajlović, PhD
Mirjana Bečejski, PhD
Gordan Bojković, PhD
Aleksandar Pavlović, PhD
Ana Mumović, PhD
Bojan Ševo, PhD
Zvezdana Elezović, PhD
Ana Stišović Milovanović, PhD
Ena Mirković, PhD
Jovan Simijanović, PhD
Petar Ristanović, PhD

Lectors

Jelena Vojinović Kostić, PhD
Muniba Dreković

Publisher

Institute for Serbian Culture, Priština – Leposavić
e-mail institut.skr@gmail.com

UDK 008

Computer Text Processing and Print GID „Pi-press“, Piro

Circulation 100

All articles published in the journal *Baština* are reviewed.

Vignette on the Covers

The Prizren's Four Gospels, Evangelist Marko

Cover page design by Petar Đuza

YU ISSN 0353-9008
ISSN (Online) 2683-5797

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКУ КУЛТУРУ

ГЛАСНИК

ВАШТРАНА

ВОЛУМЕН 31 • СВЕСКА 54

ПРИШТИНА - ЛЕПОСАВИЊ
2021

САДРЖАЈ

ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Јелена М. Павловић Јовановић, <i>Изражавање наредби и дужности у зборницима закона, уредби и уредбених указа из 1840. и 1845. године</i>	15
Светлана Е. Томић, <i>Медицинске сестире и прве лекарке у српској књижевности групе половине 19. века</i>	29
Јована С. Николић, <i>Хидронимија десној слива Средњеј Ибра</i>	41
Биљана С. Солеша, <i>Функција хронолошкој школе у савременом српском роману за децу</i>	61
Катарина З. Стевановић, <i>Метафоричка концептуализација боја у српском језику</i>	77
Милена М. Видосављевић, <i>Дијалогна писменост и учење страних језика</i>	87
Миљан Д. Миљковић, <i>Разлике у улози анулицизма у свакодневном говору код деце основношколској узрасној у односу на социодемографске варијабле</i>	103

ПОЛИТИКОЛОГИЈА, СОЦИОЛОГИЈА, ПРАВО И ЕКОНОМИЈА

Срђан Ж. Словић, <i>Марксов приступ међународним односима</i>	117
Кристина З. Њаради Мишић, Милица Д. Јотов, <i>Модернизација Јајана</i>	125

Радослав В. Балтезаревић, Младен В. Милић, Улога носилације у емоционалном повезивању поштомача са брэндовима	137
Бранислав С. Радновић, Дијализација процеса услуживања грађана као корисника јавних услуга у функцији економског развоја – ситуациона анализа Републике Србије	149
Марија С. Луговић, Оља М. Арсенијевић, Култура маћена зачетика српске медицине	161
Драгана А. Барјактаревић, Приступање Европској унији – предности и потенцијални ризици	179
Марко М. Миловић, Навођење дејста на присвојивање полним радњама – намењена и непримена инкриминација	195
Гордана С. Јовановић, Никола З. Павловић, Здраво становништво сарајевског ресурса Косова и Метохије	205
Јован М. Гордић, Битни чиниоци права на одбрану окривљеног у међународном праву	219
Јелица Б. Матовић, Изазови културе старења из родно-генерацијске перспективе: Ставови младих према старим особама	231

ИСТОРИЈА

Иван М. Бецић, Нишка индустријско-привредна банка	253
Ена С. Мирковић, Цвејко Црњак и његови сарадници – полицајци у служби партије у току Другог светског рата	271
Небојша В. Стамболија, Структура официрске кора српске државне службе у Мишовичком округу 1942–1944.	295
Дејан Д. Антић, Израдња сурдуличке Симоен-косиурнице у извештајима српске шпие 1922. године	313
Игор Ђ. Вукадиновић, Економски и просветни преображај аутономије Косова и Метохије (1958–1965)	327

ЕТНОЛОГИЈА

- Невена С. Петковић, *Усмене историје Срба расељених са Косова и Мейхохије: Ушницај њрисилних миџрација на концептџи дома* 347

ПЕДАГОГИЈА

- Слађана Т. Видосављевић, Јелена Р. Круљ,
Образовна и хуманиџарна улоја Женске џодружине и њене женске занайтске школе у Гњилану (1914–1941) 367
- Живорад Р. Миленовић, *Васџиџање у наџисџичкој Немачкој од 1933. до 1945.* 383
- Јасмина М. Ковачевић, Весна С. Радовановић,
Комуникаџија џлувих заснована на оралној мейоџи 395
- Снежана П. Перишић, Божана М. Рашковић,
Повезаносџи соџиодемоџрафских чинилаџа и сџавова сџуденаџиа о инџеџтраџији садржаја срџиској језика и музичке кулџуре у млађим разредима основне школе 411
- Мирјана М. Симић, *Из историје основној школсџива у Мушџиџиџиџу и Средачкој жџији од оснивања до 1912. џодине* 427

ИСТОРИЈА УМЕТНОСТИ

- Урош И. Ђорђевић, *Иконойис цркве у Дренови код Лейосавића из друје џоловине 16. века* 441

ИСТОРИЈА КУЛТУРЕ

- Драгана С. Новаков, Реџеј Ш. Шкријељ, *Писма на надџробним сџоменџиџима у селима Љуљаџ, Кузмичево и Шкријеље (XIX век)* 459
- Александра Б. Пушара, *Финансирање кулџурне баџиџине* 479
- Невена Г. Настић, *Оснивање и значај Боџословије у Призрену за очување срџисџива на џросџорима Сџаре Срџије* 493

ПРИКАЗИ

Студија о читаоцу, читању и савременим теоријама читања (Мирјана Бојанић Ђирковић, <i>Читалац у науци о књижевности: Од антике до савремених теорија читања</i> , Филозофски факултет у Нишу, 2020, 396 стр.)	509
Списак рецензената	513

СТУДИЈА О ЧИТАОЦУ, ЧИТАЊУ И САВРЕМЕНИМ ТЕОРИЈАМА ЧИТАЊА

(Мирјана Бојанић Ђирковић, *Чињалац у науци
о књижевности: Од антике до савремених теорија чињања*,
Филозофски факултет у Нишу, 2020, 396 стр.)

Књига *Чињалац у науци о књижевности: Од антике до савремених теорија чињања* Мирјане Бојанић Ђирковић представља прерађену докторску дисертацију одбраћену на Филозофском факултету у Нишу 2018. године под насловом *Типологија чињалаца у романима Милорада Павића у контексту савремених теорија чињања*. Допуњена најновијим научним увидима и намењена добро информисаном и стручно профилисаном читаоцу, монографија је компонована од осам поглавља посвећених аналитичко-синтетичком изучавању статуса читаоца, развоју концепата читалаца у књижевнотеоријској дијахронији и њиховој апликативности на примеру позног романескног стваралаштва Милорада Павића, те опремљена табелом концепата читалаца у методологији науке о књижевности и регистром појмова, и заокружена списком коришћене литературе. Паралелно са поменутиим дијахронијским разматрањем, на синхронијском плану одвија се комплексна и зналачки остварена синтеза савремене методолошке оријентације теорија читања, која открива своје античке корене и испреплетаност са главним методологијама науке о књижевности. Притом је акценат на посткласичне новореторичке и когнитивне нартологије које су својим истраживачким фокусом у потпуности прешле на подручје теорија читања. Не занемарујући ни осврт – каткад полемички, каткад афирмативни – на досадашња истраживања и покушаје систематизације статуса читаоца и концепата читалаца у домаћим и међународним оквирима, ауторка извучи низ нових, темељно аргументованих закључака о улози читаоца у конституисању значења књижевног дела и користи их као полазиште за даља изучавања. Крећући се суверено и методолошки зрело кроз обимну и разубуђену теоријску литературу, она показује редак дар да препозна и истакне оне нити које ће осветлити историју читања, језгровито представити читалачки процес и историју њеног

изучавања, као и да негованим научним стиллом, у појединим сегментима чак и литерарно надахнутим, одржи једнако будном читаочеву пажњу све до последње старнице књиге.

У уводном поглављу, „Концепт читаоца у књижевнотеоријској дијахронији“, Бојанић Ђирковић отвара проблем, тачније корпус проблема којим ће се бавити, показујући сву сложеност одређења појма *чишалац* кроз дијахронију, као и низа активности које су својствене његовој улози у процесу *чишања*; тим пре што дефинисање читаоца мора узети у обзир и есејистичке белешке писаца, од којих су неки не само највећи читаоци него и највећи промишљаоци процеса читања у историји књижевности (Еко, Сартр, В. Вулф итд.), и што комплексна природа овог процеса подразумева интегракцију текста, жанровских конвенција, когнитивних и културолошких оквира, наративну емпатију. Она притом издваја нека „вечита“ и апоретична питања, која се, како и сама истиче, из данашње перспективе показују као топоси теорија о читању, те даје преглед најважнијих типологија читалаца у књижевној теорији (од Сарканијеве, преко Изерове, Рабиновичеве, Феланове, Принсове, Воласове, С. Лансер, осветљавајући споне с Јаусовим „хоризонтом очекивања“ и другим класификацијама кроз дијахронију, до типологија домаћих аутора С. Милосављевић Милић, Ј. Попова, Р. Вучковића). Пратећи основну поделу око које је међу теоретичарима постигнута сагласност – на фиктивног и реалног (емпиријског) читаоца (према критеријуму онтолошког статуса) и на концепте текстуалног/ енкодираног/ уписаног и извантекстовног читаоца (према његовој позицији у односу на текст) – ауторка разматра термиолошке и појмовне варијанте у даљој типологији код појединих теоретичара, специфичности, предности и мане, као и оне тековине које ће потврдити своју постојаност у потоњим теоријским изучавањима.

Наредне теоријске целине – „Аспекти реценције и статус читаоца у античким поетичким списима“, „Процес читања и концепти читалаца од феноменологије до теорије реценције“, „Ка теоријама читања као методолошкој оријентацији“, „Критика читалачког одговора“, „Посткласичне теорије читања“ – све до „*Синџеза*“, представљају језгровит критички преглед теорија читања и концепата читаоца од антике до наших дана. Уочавјући заблуду досадашњих теоретичара књижевности који истраживачки интерес за читаоца везују за „трећу еру“ модерног проучавања књижевности, Бојанић Ђирковић аргументовано показује да су бројна питања, а очигледно и кључни проблеми везани за читаоца и процес читања отворани још у Платоновим, Аристотеловим, Хорацијевим и Псеудо-Лонгиновим списима, те да они током историје проучавања књижевности нису били заобилажени ни у експлицитним ни у имплицитним методолошким приступима књижевном делу. Стога у свом дијахронијском прегледу она значајну пажњу посвећује

и теоријским оријентацијама утемељеним на формалистичким методама (од нове критике, преко руског формализма, па до структурализма и постструктурализма), као и разматрању концепата читалаца у оквиру теорија о значењу књижевног текста, будући да су оне дале драгоцен допринос методолошком освешћењу о значају читаоца у наративној комуникацији. У истраживачком фокусу ауторке су методолошке оријентације, као и појединачне концепције теоретичара којима, сходно доприносу, посвећује засебне одељке: теорија о читаоцу и читању Ханса Роберта Јауса, *наивни и ујућени чѣталац* Карлхајнца Штирлеа, теорија Манфреда Наумана о *ојхођењу* текста с читаоцем, Вајнрихова теорија реценције и типологија читалаца, Бартова *ајолоија чѣтаоцу* (*чѣталац задовољства* и *чѣталац насладе*), теорија читања Волфганга Изера и његов концепт *имѣлицѣиној чѣтаоца*, *обавешћени чѣталац* и *интериреѣтивна заједница* Стенлија Фиша, *трансактивни чѣталац* Нормана Холанда, те читалачки *доживљај*, односно *искуство с наративом* у истраживањима посткласичних реторичких наратолога Питера Рабиновича и Џејмса Фелана и њихов концепт *наративне* и *ауторске љубике*, *уроњени чѣталац* когнитивних наратолога Мари-Лор Рајан и Снежане Милосављевић Милић, Нилсонов *неиродни* читалац насупрот *иродној наратолоији* Монике Флудерник, теорија о *нечѣтаоцу* Пјера Бајара и процес *нормализације* Х. П. Абота. Смело се хватајући укоштац с проблемом корпуса теорија читања, М. Бојанић Ђирковић већ самом композицијом књиге разграничава класичне и савремене теорије о читању (што се може ишчитати из њеног садржаја), а компарирањем критике читалачког одговора као прве методолошке оријентације потпуно усмерене ка читаоцу са теоријама читања с краја 20. и почетка 21. века, изводи закључак о њиховој комплементарности.

У односу на резултате представљене у дисертацији, највише измена претрпело је поглавље посвећено примењеној равни изучавања поменутог проблема. Ауторка се оправдано опредељује за тумачење концепата и типологију читалаца у позним Павићевим романима (а не у читавом прозном опусу, што је био предмет апликативних поглавља у дисертацији), будући да је о њима у критици мање писано и да они са аспекта посткласичних концепата читалаца представљају прави методолошки изазов.

Премда ова књига даје значајан допринос изучавању Павићеве поетике оријентисане ка активном читаоцу, а на ширем плану и апликативности постмодернистичких теорија читања, њен значај превасходно видимо у књижевнотеоријском домену – праћењу статуса читаоца и процеса читања у дијахронији и, нарочито, поузданој класификацији савремених теорија читања, што је веома деликатан посао ако имамо у виду да је реч о процесу у трајању који се све интензивније интердисциплинарно проучава. Да ли је овде спроведено истраживање заиста „само једна од карика ланца 'читања' читања“,

како ауторка скромно најављује у уводном поглављу, или има тенденцију да постане теоријски фундирана историја проучавања читања и читалачког процеса – на шта указују њен наслов, односно амбициозни избор теме и вишеструко потврђене научне компетенције ауторке – показате њени будући корисници и упућени читаоци.

Монографија *Читалац у науци о књижевности* резултат је изворних научних истраживања на обимној грађи релевантној за поменути проблем и представља оригиналну и драгоцену научну синтезу која савременој књижевности видно недостаје, и која ће несумњиво послужити као незаобилазна основа свим будућим проучаваоцима ове „тачке“ у познатом методолошком троуглу, било у теоријској, било у примењеној равни.

Др Мирјана М. Бечејски¹

1 научни сарадник, beceskim@gmail.com

СР - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

008(497.115)

БАШТИНА : гласник / главни и одговорни
уредник Драган Танчић. - 1991, св. 1- .
- Приштина–Лепосавић : Институт за српску
културу, 1991- (Пирот : Рi-Press). - 24 cm

ISSN 0353-9008 = Баштина (Приштина)
COBISS.SR-ID 3404300